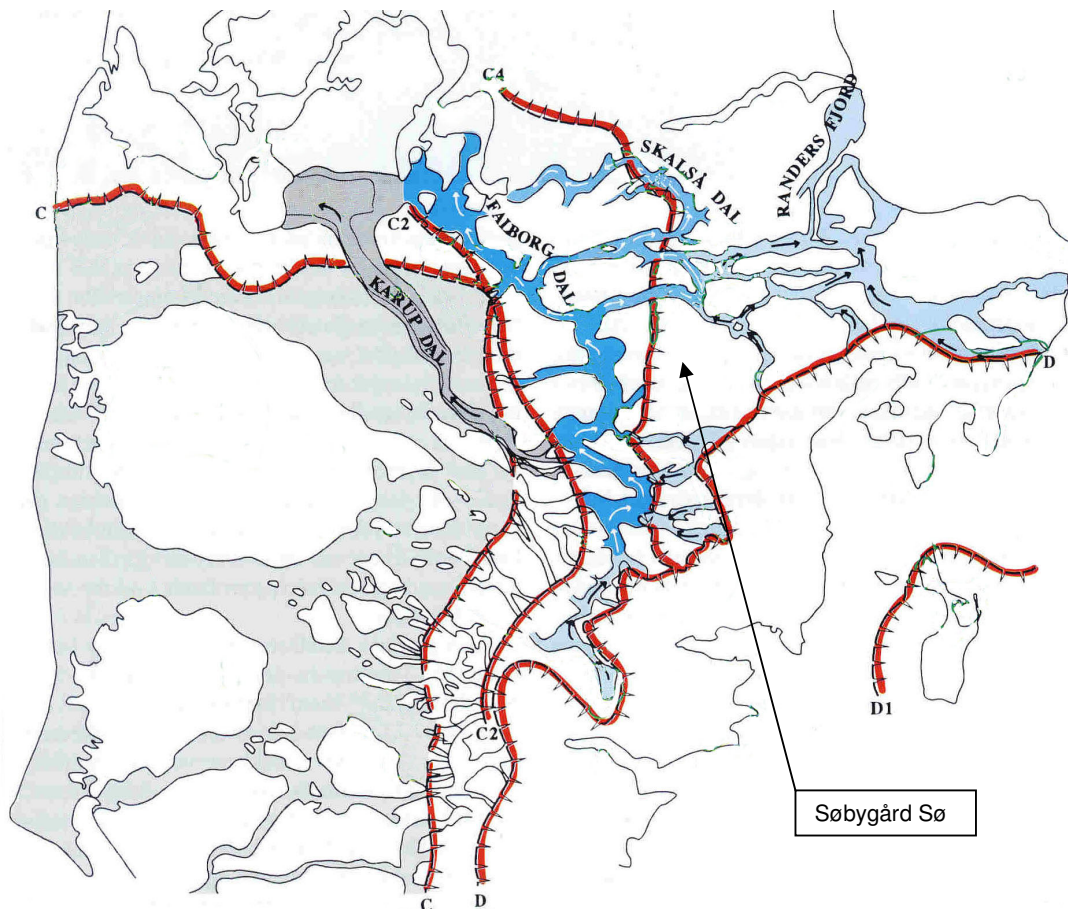

Søbygård Sø – Granslev Å

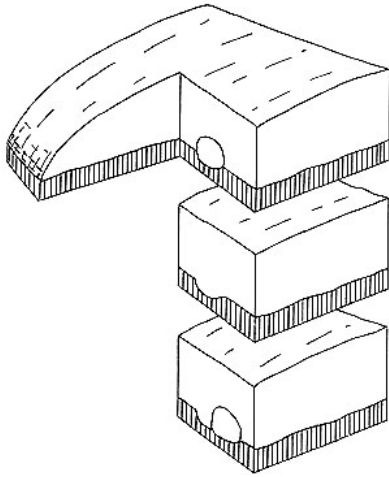
Weichsel Istiden

Da isen stod ved Hovedopholdslinien for godt 20.000 – 22.000 år siden fossede smeltevandet mod vest ud i det isfrie område. Denne smeltning blev kun afbrudt af kortvarige genfremstød, der dannede en række mere eller mindre markante israndslinier i det østlige Danmark. Som vist på nedenstående kortskitse, dannedes der adskillige israndslinier i relation til Nordøstfremstødet smeltning. Disse benævnes C2- og C4-linien.

Forenklet landskabskort over det midtjyske område, med angivelse af fremtrædende israndslinier og smeltevandsdale. C: Nordøstfremstødet Hovedopholdslinien. C2 og C4: Mindre israndslinier dannet under kortvarige genfremstød i relation til Nordøstisens smeltning væk fra Hovedopholdslinien. D: Østjyske Israndslinie. Pilen angiver interesseområdet markeret ved Søbygård Sø. Fra: Geologisk Set – Det mellemste Jylland (1994) – Geografforlaget.

Som det fremgår af ovenstående kortskitse ligger interesseområdet i et istidslandskab der er udformet af ismasser, der kortvarigt rykkede frem til C4-linien. Da også disse ismasser smeltede væk, strømmede vandet væk i et system af smeltevandsfloder, som blev anlagt både foran isen og under isen. Sidstnævnte betegnes tunneldale. Søbygård Sø ligger i dag i bunden af en sådan tunneldal, der på dannelsesstidspunktet dræned vand væk fra isen, så det strømmede i sydvestlig retning.

Skitse der viser dannelsen af en tunneldal.

Øverst: Smeltevandet skyller store mængder materialer væk, og eroderer en fure i gletscherens underlag.

Midt: Når vandstrømmen aftager (fx om vinteren) presser isen efterhånden tunnelen sammen, så furen i underlaget fyldes med is.

Nederst: Så snart vandstrømmen atter øges, og en ny tunnel åbnes, kan smeltevandet erodere en ny fure i underlaget ved siden af den gamle, isfyldte fure. Efter Krüger (1989).

Gudenåsystemet

Det fossende smeltevand som strømmede fra den vigende Nordøstis og siden også det efterfølgende Østjyske Fremstød, dannede et vidt forgrenet net af smeltevandfloder. Dette system kaldes Gudenåsystemet. Både Gjern Å og Granslev Å, der ligger henholdsvis sydvest og nordøst for Søbygård Sø, er en del af Gudenåsystemet.

I takt med at isen smeltede væk fra Hovedopholdslinien i de efterfølgende årtusinder, blev der åbnet nye veje for smeltevandet i de tidligere isdækkede områder i Midt- og Østjylland. Det betød, at smeltevandet kunne strømme mod nordlige retninger mod Limfjordsområdet og samtidig var begyndelsen til Gudenåsystemet blevet anlagt.

Da det Ungbaltiske Fremstød for godt 16.000 til 18.000 år siden nåede frem til den Østjyske Israndslinie fulgte smeltevandet stadig Gudenåsystemet. Dog var strømningsretningen ikke længere nordlig, men i retning af Kattegat i øst.

Siden tunneldalen, der i dag gennemstrømmes af begge åer, blev anlagt af smeltevandfloder under isen, er vandets strømningsretning atter ændret. I dag strømmer vandet i Gjern Å således mod sydvest hvor det opnår forbindelse til Gudenåen i Sminge Sø. I Granslev Å strømmer vandet imidlertid mod nordøst og nord hvor det opnår forbindelse til først Lilleå og siden Gudenåen ved Langå.

Udsigt fra Troldhøj i Gjern Bakker mod den slyngede Gjern Å. Gjern Å er over store strækninger karakteriseret ved klassiske meanderbuer. Foto: Tove Stockmarr (september 2004).

Gudenåsystemet udvikles

Omkring Sminge Sø, der ligger sydvest for interesseområdet ved Søbygård Sø, er der spor efter flere forskellige stadier i afsmeltningen af såvel Nordøstfremstødet som det Østjyske Fremstød.

Afsmeltningen er inddelt i veldefinerede etaper, der har efterladt sig markante landskabelige plateauer i form af terrasser, som er udførligt beskrevet i fx: Larsen, G., C. Kronborg & H. Bender (1979). Gudenå systemet drænedes i begyndelsen smeltevand fra området til Lovns Bredning gennem Faldborg Dalen. Siden strømmede smeltevandet mod Hjarbæk Fjord gennem Skalsådal. Det sidste stadium i afsmeltningen af ismasserne fra området omkring Gjern Bakker og Gudenådal kan ligeledes erkendes i området, idet afsmeltningen har efterladt en markant terrasse dannet af det smeltevand, der strømmede mod Randers Fjord.